

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 11, Aralık 2017, s. 256-275

Yrd. Doç. Dr. Talat AYTAN

YTÜ Davutpaşa Kampüsü Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, talataytan@gmail.com

Gökhan GÜNEŞ

YTÜ Davutpaşa Kampüsü Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, gunesgkhn@gmail.com

2017 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINA GÖRE HAZIRLANAN 5.SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ METİNLERİN TEMALARI VE TÜRLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Özet

Türkçe öğretiminde en önemli materyallerinden birisi ders kitaplarıdır. Ders kitapları içerdikleri metinler aracılığıyla Türkçe öğretiminin genel ve özel amaçlarına ulaşmada etkili bir vasıta vazifesini görür. Bu metinlerin türleri ve temaları öğretim programlarında ön görülen esaslara göre belirlenir. Bu araştırmanın amacı 2017 yılı itibariyle yenilenen Türkçe Öğretim Programı'nın 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki tür ve temalara nasıl yansıdığını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda 2017 Türkçe Öğretim Programında yer alan metinlerin taşıması gereken hususlara ve temaların yerine değinilmiştir. 2017 Türkçe Öğretim Programı aşamalı olarak uygulanacağı için bu çalışmada sadece 5.sınıf Türkçe ders kitabı incelenmiştir. Araştırmada ders kitabında yer alan türler ve temalar tespit edilmiş, türlerin ve temaların sıklıkları ve Türkçe Öğretim Programıyla uygunluğu değerlendirilmiştir. Konuyla ilgili tespitler, bulgular bölümünde tartışılmış ve sonuç bölümünde çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: 2017 Türkçe Öğretim Programı, Türkçe ders kitabı, tür, tema.

AN EVALUATION ON THE THEMES AND GENRES OF THE TEXTS ON THE 5TH YEAR TURKISH COURSE BOOKS PREPARED ACCOR- DING TO THE 2017 TURKISH TEACHING PROGRAM

Abstract

One of the most important materials in teaching Turkish is textbooks. Textbooks have an effective means of reaching the general and specific aims of Turkish teaching through the texts they contain. The types and themes of these texts are determined according to the principles prevailing in curricula. The aim of this research is to reveal how the revised Turkish Curriculum by 2017 reflects the genres and themes of the 5th grade Turkish textbook. For this purpose, the aspects and the places of the topics that should be carried by the texts in the Turkish Language Teaching Program of 2017 have been mentioned. Since the 2017 Turkish Curriculum will be implemented in stages, only 5th grade Turkish textbooks have been examined in this study. In the study, the types and themes found in the textbooks have been determined, the frequency of the types and themes and their suitability to the Turkish Curriculum have been evaluated. Findings related to the subject have been discussed in the section of findings and various suggestions have been made in the conclusion part.

Keywords: 2017 Turkish Curriculum, Turkish textbook, genre, theme.

Giriş

Teknolojinin insan yaşamının her alana yayıldığı günümüzde eğitim araç-gereçleri de büyük değişime uğramıştır. Son dönemlerde eğitim ortamlarında yaygın olarak akıllı tahta, tablet, çeşitli yazılım ve uygulamalar kullanılmaya başlanmıştır. Tüm bu teknoloji ürünlerinin eğitim ortamlarına hızla girmesine karşın ders kitapları hâlâ etkisini ve gücünü yitirmiş değildir.

Ders kitapları eğitim-öğretimde en çok kullanılan ders materyali olarak da önemini sürdürmektedir (Baş, 2003; Uzuner, Aktaş ve Albayrak, 2010; Kırbaş, Orhan ve Topal, 2012; Bulut ve Orhan, 2012). Ders kitabı TDK'de,¹ bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak hazırlanan veya seçilen herhangi bir kitap ya da belirli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak salık verilen kitap olarak tanımlanmaktadır. Güneş (2002: 5) ise ders kitabını "öğretim prog-

¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=90064

ramları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap” olarak tanımlamaktadır. Demirel ve Kıroğlu (2005) öğretim programlarında bulunan hedef ve içeriklere göre hazırlanan ders kitaplarının, öğrencilerin öğrenme yaşantılarını zenginleştiren basılı materyaller olduğunu vurgulamaktadır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere ders kitapları öğretim programlarının hedeflerine ulaşmasında en temel yardımcı kaynak konumundadır. Sever (2003) bu hususta ders kitaplarının ana dili öğretiminde mühim bir yer teşkil ettiğini, çocukların ana dili bilinci ve sevgisi kazanmasında önemli rol oynadığını kaydetmektedir. Yine ders kitapları 2017 Türkçe Öğretim Programı’nda belirtilen:

- Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması,
- Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması

amaçlarına erişebilmede en önemli ders materyali durumundadır. Ders kitaplarının Türkçe eğitimi açısından yukarıda izah edilen birçok faydayı sağlaması beklenmektedir. Ders kitaplarının bu faydaları sağlamasındaki en önemli rol, barındırdığı metinlere düşmektedir. Latince textus (dokuma)- texere (dokumak) kökünden gelen “metin” kavramını Günay (2013) “belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünü” olarak tanımlayarak metnin bildirişim işlevine vurgu yapmaktadır. Metin dilsel-dilbilgisel, mantıksal ve anlamsal bir bütündür. Metnin dilsel dilbilgisel uyumu bağdaşıklığına(cohesion); mantıksal-anlamsal uyumu ise tutarlığına (coherence) işaret eder (Keçik ve Uzun, 2004). Güneş (2013: 606) de metni; bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılar olarak tanımlarken Karakuş (2010: 35) herhangi bir konu veya olayın dil vasıtasıyla -yazılı veya sözlü olarak- ifadesinden oluşan söz bütünü diye nitelendirmektedir. TDK’de² ise metin tanımı bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü şeklinde yapılmaktadır. 2017 Türkçe Öğretim Programı incelendiğinde metnin sadece yazılı ya da sözlü bir dilsel bütün olmadığı görülmektedir. Programda yer alan karikatür, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita gibi türler metin kavramını farklı bir boyuta taşımaktadır. Bu bakımdan metnin kısaca bir “küllî yapı” olduğunu söylemek mümkündür. 2017 Türk-

çe Öğretim Programı'nda Türkçe dersindeki temel dil becerilerini kazandırmada metinlerden yararlanılacağı vurgulanmıştır. Programda, becerilerin kazandırılacağı metinlerin nitelikleri ise şu şekilde belirtilmiştir:

1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî değer taşıyan metinler alınmalıdır.
2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.
3. Ders kitaplarında "Bu kitap için yazılmıştır." ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1.sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.
4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.
5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.
6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.
7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.
8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.
9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.
10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.
11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.

² http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=227432

12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.

13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.

14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır.

Belirlenen nitelikleri taşıyan metinler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi kapsamında geliştirilmesi hedeflenen sekiz ana yetkinliğe de katkıda bulunacaktır. Yetkinlikler kapsamında bulunan ana dilde iletişim ve kültürel farkındalık/ifade doğrudan; yabancı dilde iletişim, matematik/bilim/teknoloji, dijital, öğrenmeyi öğrenme, sosyal bilgiler ve vatandaşlık, inisiyatif alma/girişimcilik yetkinlikleri dolaylı olarak metinler aracılığıyla geliştirilebilecektir.

Ders kitaplarına alınacak metinleri belirlemede programda belirtilen ölçütlerin yanı sıra kullanılan iki önemli unsur da tür ve temadır. Metinler, tür ve tema süzgeçlerinden geçirildikten sonra içeriklerine göre değerlendirilip ders kitaplarına konulmaktadır. Metin türü öğretimi Türkçe öğretiminin ana amaçlarına giden yolda bir vasıttır.

Tür

Aytaş (2006: 262) türü “Edebî tür, edebiyat eserlerinin biçimlerine, konularına ve teknik özelliklerine göre ayrılmış çeşitleridir. Bir başka söyleyişle, biçim ve öz bakımından ortak kurallara göre yazılmış ve söylenmiş eser kümelerine verilen ad.” şeklinde tanımlamaktadır. Kolaç (2009) ise metnin türü ile kastedilenin; edebiyat eserlerinin biçim, teknik özellikler ve konular açısından ayrılması olduğunu dile getirmektedir. Baş (2003: 258) edebiyat eserlerinin biçimlerine, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrılan çeşitlerine tür dendiğini vurgularken Güneş (2013: 607) metinlerin aktarılma ya da düzenlenme biçimlerine göre sınıflanmasının türleri oluşturduğunu ifade etmektedir.

Türler üzerine kavramsal bir tanımlama çalışması yapan Kantar (2004) postmodern anlayış ile türlerin kesin çizgilerle ayrılmadığını, tür özelliklerinin de tamamen yok sayılmasının yanlış olduğunu dile getirmektedir. 2017 Türkçe Öğretim Programı’nda metinlerin “anlatım biçimlerine” göre sınıflandırılarak öncelikle “bilgilendirici, öyküleyici ve şiir” olmak üzere üç başlık altında toplandığı ve bu başlıkların da edebî türlerle ayrıldığı görülmektedir.

Tablo 1: 2017 Türkçe Öğretim Programı tür dağılımı

TÜRLER	5	6	7	8
BİLGİLENDİRİCİ METİNLER				
Anı	+	+	+	+
Biyografiler, Otobiyografiler			+	+
Blog		+	+	+
Dilekçe			+	+
Efemera ve Broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler)	+	+	+	+
Elektronik posta	+	+	+	+
Günlük				
Haber metni, Reklam	+	+	+	+
Kartpostal				
Kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname, talimatnameler vb.)	+	+	+	+
Makale/ Fıkra/ Söyleşi/ Deneme	+	+	+	+
Mektup	+	+	+	+
Özlü Sözler (atasözü, deyim, duvar yazıları, döviz vb.)				
Özlü Sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazıları, motto, döviz vb.)	+	+	+	+
Sosyal Medya Mesajları	+	+	+	+
HİKÂYE EDİCİ METİNLER				
Çizgi Roman	+	+	+	+
Fabl	+	+	+	+
Hikâye	+	+	+	+
Karikatür	+	+	+	+
Masal/ Efsane/ Destan	+	+	+	+

Mizahi Fıkra	+	+	+	+
Roman	+	+	+	+
Tiyatro	+	+	+	+
ŞİİR				
Mani/ Ninni				
Şarkı/ Türkü	+	+	+	+
Şiir	+	+	+	+
Tekerleme/ Sayısmaca/ Billeme				

2017 programına göre zorunlu tür bulunmamakta, hangi türün hangi temada yer alacağı ders kitabı yazar/yazarlarına bırakılmaktadır. Yine programda vurgulanan önemli bir husus ders kitabına alınan metin türlerinin kitaba dağılımıdır. Programa göre bazı temalarda bazı türlerin sayısal açıdan fazla olabileceği ancak kitabın genelinde dengeli bir dağılımın olması gerektiği vurgulanmıştır. Programda her temada 3 okuma, 1 dinleme/izleme ve 1 de serbest okuma metnine yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Günümüzde tür tanımlamasının ve sınıflamasının farklılaşması türün net bir tanımını yapmayı zorlaştırmaktadır. Fakat metnin türü metnin işleniş sürecini, dil ve anlatım özelliklerini kısacası içerik ve biçim öğelerini etkilemektedir. Bu sebeple metnin tür özelliklerinin öğrenciler tarafından bilinmesi metin içi-dışı ve metinler arası anlam kurmada kolaylık sağlamaktadır.

Tema

Tema³ "asıl konu temel motif ya da bir ders programı, bir öğretim ünitesi, bir eğitim etkinliği için temel olarak benimsenen ve yinelenen düşünce" olarak tanımlanmaktadır. Grekçe kökenli olan tema kelimesi aslında bir musiki terimidir. Sanat eserinin çekirdeği hükmünde olan 'temel duygu ve düşünce' anlamında edebiyatta özellikle şiir metinlerinde kullanılmaktadır (Yalçın, 1989). Tema, genel bir kavrama işaret ederken konu somut ve özel bir durumu karşılar (Kagan, 1952). Çeçen ve Çiftçi (2007: 42) temanın, ders kitaplarına alınacak metinlerin ana konusunu ifade ettiğini, tema merkezli dil eğitiminde öğretmen ve öğrencilerin belli bir konu veya metin üzerinde çalışmaktansa birkaç konuyu veya metni içinde barındıran bir tema çerçevesinde çalıştığını belirtmiş-

³http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a1b32689edec1.81023829

tir. Ders kitaplarında benzer konuları içeren metinler aynı başlık altında toplanarak temayı oluşturur. 2017 programında her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temaları, bütün sınıflar için zorunlu tema olarak belirlenmiştir. Zorunlu temalar dışında geriye kalan 5 tema seçmeli olarak kitap yazarlarına bırakılmıştır. Toplamda 16 temanın yer verildiği programda tema ve konu başlıkları şu şekilde açıklanmıştır:

Tablo 2: 2017 Türkçe Öğretim Programı tema dağılımı

ERDEMLER ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK 15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut’ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.
BİREY VE TOPLUM ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içerme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.
OKUMA KÜLTÜRÜ bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitabevi, kitaplar, kütüphaneler, metinler arasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüve-

ni, okuma

sevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür,

z-kitap, z-kütüphane vb.

İLETİŞİM

aile iletişimi, bilgi iletişimi, diğer canlılarla iletişim, etkili iletişim, iletişim becerileri, insanlarla iletişim, kitle

iletişim araçları, komşuluk, kültürel iletişim, kültürler arası iletişim, medya okuryazarlığı, öğrenci hareketliliği,

öğrenci öğretmen iletişimi vb.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

bireysel haklar, birinci kuşak haklar, çocuk hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü,

egitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkını savunma, hasta hakları, hayvan hakları,

ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın

gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal

cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.

KİŞİSEL GELİŞİM

başarı, beceri, çalışkanlık, çatışma yönetimi, empati, girişimcilik, karar verme, kendini tanıma, kişilik tipleri,

meslek seçimi, motivasyon, öğrenmeyi öğrenme, olumlu düşünme, öz denetim, öz eleştiri, öz güven, öz

saygı, sorumluluk, sosyal gelişim, yetenek, yeterlilik, zaman yönetimi vb.

BİLİM VE TEKNOLOJİ

bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim,

keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasa-

rım, teknoloji,

telif, ulaşım, yenilikçilik vb.

SAĞLIK VE SPOR

adil oyun, beden eğitimi, beden sağlığı, beslenme, centilmenlik, dengeli beslenme, hareketlilik, hastalıklardan

korunma, ilaç kullanımı, ilk yardım, öz bakım, ruh sağlığı, sağlıklı beslenme, sağlıklı yaşam, spor kültürü,

sportmenlik, temizlik, uyku vb.

ZAMAN VE MEKÂN

çevremiz, evimiz, geçmiş şimdi gelecek, gezginler, odamız, okulumuz, şehirler, sınıfımız, ülkeler vb.

DUYGULAR

bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem,

takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb.

DOĞA VE EVREN

bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece,

gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yer-yüzü, yıldızlar,

zaman bilinci vb.

SANAT

afiş, bale, cilt, söz sanatları, ebru, edebiyat, estetik, estetik duyarlılık, festival, fotoğraf, gala, geleneksel

sanatlar, gölge oyunu, grafik, grafiti, heykel, mimari, minyatür, müzik, opera, özgünlük, panoromim, peyzaj,

resim, seramik, sinema, tezhip, tiyatro, yenilikçi düşünme vb.

VATANDAŞLIK

adalet, alın teri, çalışma, emek, eşitlik, göç, göçmenlik, görev bilinci, hukukun üstünlüğü, iş birliği, mültecilik,

özgürlük, paylaşma, sorumluluk, üretme, vergi bilinci vb.

ÇOCUK DÜNYASI

çocuk kültürü, çocuk müzesi, dijital oyunlar, eğlence, geleneksel çocuk oyunları, hayal, hobiler, keşif, lunapark, merak, mizah, okul, oyun, oyuncak, rüya, sokak oyunları vb.

Baş (2003) 6.sınıf ders kitabında kurgusal yazın türlerinin daha baskın olduğunu bilgilendirici türdeki metinlerin ise yeterli sayıda kitaplarda yer almadığını bulgulamıştır. Çeçen ve Çiftçi (2007), 6.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve temaları üzerine yaptıkları çalışmada her türe mümkün olduğunca yer verilmesi gerektiğini ve tema açısından da türlerde yapılan tasnife benzer nitelikte bir tasnif yapılmasının faydalı olacağını vurgulamıştır. Kolaç (2009) programda zorunlu tür olarak belirtilmesine rağmen 7.sınıf ders kitabında biyografiye, 8.sınıfta da eleştiri ve destana yer verilmediğini ifade etmiştir. Solak ve Yaylı (2009) Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasında yeterince özenli davranılmadığını ve metin türlerinin kitaplarda orantılı şekilde yer almadığını ifade etmiştir. Ayrıca kitaplardaki metinlerin hayatîlik ilkesini yansıtmadığını ve öğrencilerin seviyelerinin önemsenmediğini belirtmişlerdir. Pilav ve Oğuz (2013) 7. ve 8.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin oranın programda belirtilen oran ile örtüşüğünü ve 7.sınıfta olay ağırlıklı, 8.sınıfta ise bilgi ağırlıklı metinlerin yer aldığını ifade etmiştir. Şahin ve Bayramoğlu (2016), 2015 Türkçe Öğretim Programı'nı tür ve tema seçimi açısından değerlendirdikleri çalışmada programın türleri şiir, hikâye edici ve bilgilendirici olarak üç grupta ele aldığını ve 8 temaya yer verildiğini belirtmiştir. Temizyürek ve Delican (2016) ilkökul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri tür ve tema açısından inceleyerek ders kitaplarının %50'sinin öyküleyici, %30'unun bilgi verici, %20'sinin şiir türündeki metinlerden oluştuğunu ifade etmiştir. Yılmaz ve Korkmaz (2016) 1-5.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri tür ve tema yönünden

incelemiş ve temaların 2005 programına göre uygunluk gösterdiğini fakat metin türlerinin dengeli dağılmadığını vurgulamışlardır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 2017 Türkçe Eğitim Programı'na göre hazırlanmış 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri tür ve tema açısından inceleyerek 2017 Türkçe Öğretim Programı'na göre uyumunu ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. 5.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin tür dağılımı ne şekilde gerçekleşmiştir?
2. 5.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temaların dağılımı ne şekilde gerçekleşmiştir?

Araştırmanın Modeli

5.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin tür ve tema özelliklerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma Materyali

Araştırma için 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 5.sınıf düzeyinde okutulması uygun bulunan tek Türkçe ders kitabı kullanılmıştır. Ders kitabında bulunan toplam 8 tema ve 40 metin incelenen ana husustur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama süreci doküman incelemesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 189). Veriler analiz edilirken betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 239).

Bulgular ve Yorum

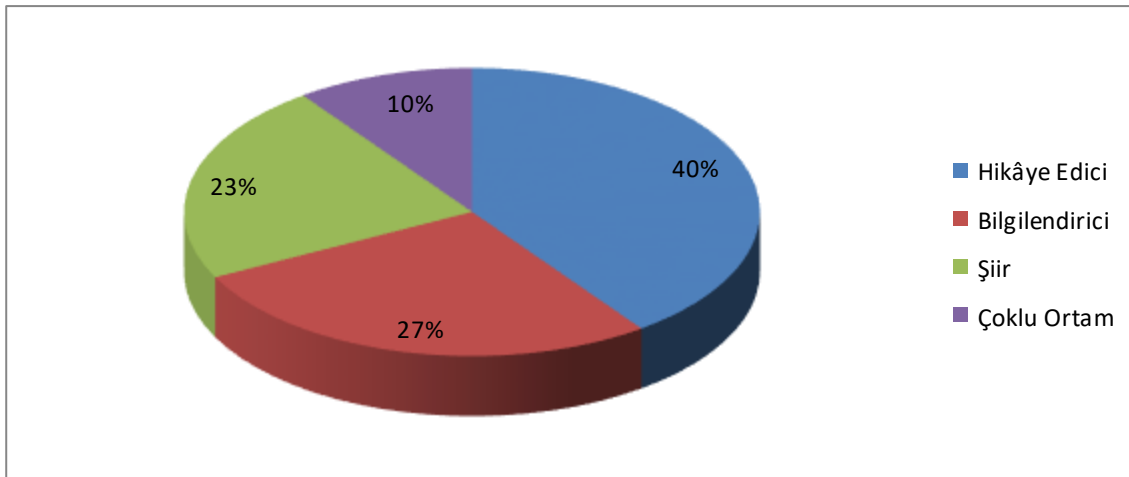
1. Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgular Tablo 3, 4, 5, 6'da gösterilmiştir.

Tablo 3: Ders kitabındaki metin türlerinin sayısal dağılımı

METİN TÜRLERİ	TOPLAM
HİKÂYE EDİCİ METİNLER	16
BİLGİLENDİRİCİ METİNLER	11
ŞİİR METİNLERİ	9
ÇOKLU ORTAM METİNLERİ	4
TOPLAM METİN SAYISI	40

Tablo 3'te metin türlerinin sayısal dağılımında hikâye edici metinler 16, bilgilendirici metinler 11, şiir metinleri 9 ve çoklu ortam metinleri 4 metin ile ders kitabında yer almıştır. Hikâye edici metinler kitapta en fazla yer alan metinler olurken çoklu ortam metinleri en az yer verilen metin türüdür. Ders kitabının bütününde toplam 40 metne yer verilmiştir.

Tablo 4: Ders kitabındaki metin türlerinin yüzdeler dağılımı

Tablo 4'te kitabın genelinde verilen metinlerin yüzdeler tür dağılımı verilmiştir. Tür dağılımına bakıldığında hikâye edici metinlerin %40, bilgilendirici metinlerin %27, şiir metinlerinin %23 ve çoklu ortam metinlerinin %10 oranla ders kitabında yer aldığı görülmüştür. Hikâye edici metinler %40 ile kitapta en fazla yer alan metinlerdir. Hikâye

edici metinlerin şiirlerden yaklaşık iki kata yakın bir fark ile kitapta yer aldığı görülmektedir.

Tablo 5: Metin türlerinin temalara göre sayısal dağılımı

Temalar	Metin Türleri	Hikâye Edici	Bilgilendirici	Şiir	Çoklu Ortam
Çocuk Dünyası		3	-	2	-
Millî Mücadele ve Atatürk		2	1	1	1
Erdemler		3	-	2	-
Bilim ve Teknoloji		-	5	-	-
Millî Kültür		2	1	1	1
Okuma Kültürü		2	1	1	1
Sağlık Spor		1	2	1	1
Doğa ve Evren		3	1	1	-

Tablo 5’te temalarda yer alan metinlerin tür dağılımı verilmiştir. Buna göre ders kitabındaki Çocuk Dünyası temasında 3 hikâye edici, 2 şiir; Millî Mücadele ve Atatürk temasında 2 hikâye edici, 1 bilgilendirici, 1 şiir, 1 çoklu ortam metni; Erdemler temasında 3 hikâye edici, 2 şiir; Bilim ve Teknoloji temasında 5 bilgilendirici; Millî Kültür temasında 2 hikâye edici, 1 bilgilendirici, 1 şiir, 1 çoklu ortam metni; Okuma Kültürü temasında 2 hikâye edici, 1 bilgilendirici, 1 şiir, 1 çoklu ortam, Sağlık Spor temasında 2 bilgilendirici, 1 hikâye edici, 1 şiir, 1 çoklu ortam, Doğa ve Evren temasında 3 hikâye edici, 1 bilgilendirici, 1 şiir metni yer almaktadır.

Tablo 6: Temalara göre türlerin yüzdeler dağılımı

Tablo 6’da temaların kendi içinde barındırdığı metin türlerinin yüzdelerle dağılımları verilmiştir. Çocuk Dünyası ve Erdemler temalarında %60 hikâye edici, %40 şiir bulunurken diğer türlere yer verilmemiştir. Millî Mücadele ve Atatürk, Millî Kültür ve Okuma Kültürü temalarında %40 hikâye edici, %20 bilgilendirici, %20 şiir ve %20 çoklu ortam metinleri yer almaktadır. Sağlık Spor temasında %40 bilgilendirici metin, %20 hikâye edici metin, %20 şiir ve %20 çoklu ortam metinleri bulunmaktadır. Doğa ve evren teması ise %60 hikâye edici metin, %20 bilgilendirici metin, %20 şiir metni içerirken Bilim ve Teknoloji teması sadece bilgilendirici metinleri barındırmaktadır. Millî Mücadele ve Atatürk, Millî Kültür, Okuma Kültürü, Sağlık ve Spor, Doğa ve Evren temalarında bütün türlere yer verildiği diğer temalarda ise bütün türlere yer verilmediği görülmektedir.

2. Araştırmanın ikinci alt problemine dair bulgular şu şekilde tespit edilmiştir:

Tablo 7: Tema Dağılımı

2017 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINDA BELİRLENEN TEMALAR	5.SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA YER ALAN TEMALAR
ERDEMLER*	+
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ*	+
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK*	+
BİREY VE TOPLUM	
OKUMA KÜLTÜRÜ	+
İLETİŞİM	
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER	
KİŞİSEL GELİŞİM	
BİLİM VE TEKNOLOJİ	+
SAĞLIK VE SPOR	+
ZAMAN VE MEKÂN	
DUYGULAR	
DOĞA VE EVREN	+
SANAT	
VATANDAŞLIK	

ÇOCUK DÜNYASI

+

*Zorunlu tema

2017 Türkçe Öğretim Programı'nda 3 mecburî tema dışında 5 seçmeli tema kitap yazar/yazarlarına bırakılmıştır. 5. sınıf ders kitabında Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk zorunlu temalarının bulunduğu; Okuma Kültürü, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Doğa ve Evren, Çocuk Dünyası temalarının da yazarlar tarafından seçmeli olarak belirlendiği görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Türkçe öğretiminde en önemli materyallerden biri ders kitaplarıdır. Ders kitaplarına seçilen metinlerin Türkçe Öğretim Programı'nda belirtilen temel dil becerilerinin geliştirilmesini desteklemesi gerekmektedir. Metinlerin tür ve tema açısından çeşitlilik göstermesi öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına uygun öğrenme içerikleriyle karşılaşması açısından önem arz etmektedir. Eğitimbilimlerinin ve Türkçe öğretiminin kuramsal ve uygulamalı literatürü göz önüne alındığında somut düşünme dönemindeki öğrencilerin ağırlıklı olarak tahkiyeli metinlerle, soyut düşünme dönemindeki öğrencilerin ise bilgilendirici metinlerle buluşması; öğrencilerin görsel okuryazarlık ya da dijital yetkinlik becerilerinin gelişmesi amacıyla çoklu ortam metinleriyle; ayrıca estetik ve duygusal gelişimleri açısından ise şiir metinleriyle buluşturulması gerektiği öne sürülebilir.

2017 yılı itibarıyla yenilenen Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki türlerin ve temaların 2017 Türkçe Öğretim Programı ile uyumluluğunu irdeleyen bu araştırmanın sonuçlarına göre hikâye edici metinler %40, bilgilendirici metinler %27, şiir metinleri %23 oranında ders kitabında yer almıştır. Türkçe öğretim Programı'nda ders kitaplarında çoklu ortam metinlerinin kullanılması gerektiğine dair doğrudan bir gönderim bulunmamasına rağmen çoklu ortam metinleri %10 oranında ders kitabında yer almıştır. 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda ders kitabındaki türlerin sayısal dağılımlarının yer yer değişebileceği, ancak ders kitabının genelinde dengeli bir dağılımın olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu itibarla 5.sınıf Türkçe ders kitabının türlerin dağılımı açısından dengeli olduğu ifade edilebilir; öte yandan bilgi ve iletişim teknolojilerinin zirveye ulaştığı günümüzde medya metinlerine az yer verildiğini dile getirmek mümkündür, bu metinlere programda yer verilmemesi ise programın eksikliği olarak değerlendirilebilir. Beşinci sınıf öğrencilerinin somut düşünme döneminde olduğu dikkate alındığında ders kitabındaki metin türleri dağılımının eğitimbilimleri ve Türkçe eğitimi alan yazını ile uyumlu olduğu da görülmektedir.

5. sınıf Türkçe ders kitabının 2017 Türkçe Öğretim Programı ile temalar açısından uyumluluğu incelendiğinde Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk zorunlu temalarının bulunduğu; Okuma Kültürü, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Doğa ve Evren, Çocuk Dünyası temalarının da yazarlar tarafından seçmeli olarak belirlendiği görülmektedir. Sonuç itibarıyla 5. Sınıf ders kitabı Türkçe Öğretim programı ile uyumluluk göstermektedir.

Araştırmanın sonuçları bütüncül olarak ele alındığında ders kitabının öğretim programlarıyla uyumlu olduğu sonucuna ulaşan Pilav ve Oğuz (2013), Şahin ve Bayramoğlu (2016), Temizyürek ve Delican (2016)'ın çalışmalarıyla örtüşmekte; ders kitabının öğretim programlarıyla uyumsuz olduğu sonucuna ulaşan Kolaç (2009), Yaylı (2009) ve Yılmaz ve Korkmaz (2016)'ın çalışmaları ile de çelişmektedir. Yine Baş (2003)'ün kurgusal türlerin daha baskın olduğu tespiti ile uyum gösterirken bilgilendirici metinlerin yeterli sayıda yer almadığı sonucuyla çelişmektedir.

5.sınıf öğrencilerinin soyut düşünme becerisini tam anlamıyla henüz kazanamadığı düşünüldüğünde tahkiyeli metinlerin daha fazla yer alması öğrencilerin bilişsel, duyuşsal seviyelerine uygunluk göstermektedir. Temalardaki tür dağılımları dikkate alındığında temanın, bünyesindeki tür seçimini etkilediği görülmektedir. Nitekim Bilim ve Teknoloji temasındaki metinlerin tamamı bilgilendirici metinlerden oluşmuştur.

8 temanın 5'i yazar tercihlerine bırakılmıştır. Bu 5 seçmeli temanın Çocuk Dünyası,, Bilim ve Teknoloji, Okuma Kültürü, Sağlık Spor, Doğa ve Evren olarak belirlendiği görülmektedir. Erikson, psiko-sosyal gelişim kuramı çerçevesinde 7-11 yaş dönemini başarılı olmaya karşı yetersizlik olarak tanımlamaktadır. Bu dönem çocukları kendini tanımaya ve yeteneklerini keşfederek başarıya ulaşmaya ihtiyaç duymaktadır. Çocukların başarıya ulaşma ihtiyacının karşılanmasında onları başaramayacakları işlere değil başarabilecekleri işlere yöneltmek gerekir. Bu sebeple ders kitabı yazarlarının, seçmeli temalarda çocuğun kendini keşfetmesini sağlayabilecek "Kişisel Gelişim" temasını tercih etmelerinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aytaş, G. (2006). Edebî türlerden yararlanma. Millî Eğitim, 169, 261-276.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri üzerine bir inceleme. TÜBAR, XIII, 257-266.
- Bulut, M. ve Orhan, S. (2012). Türkçe-edebiyat ders kitaplarının dil ve kültür aktarımındaki rolü ve önemi üzerine bir inceleme. The Journal of Academic Social Science Studies, 5(8), 297-311.

- Çeçen, M.A. Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. Millî Eğitim, 173, 39-49.
- Demirel, Ö. Kıroğlu, K. (2005). Konu alanı ders kitabı incelemesi. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Günay, D. (2013). Metin bilgisi. İstanbul: Papatya Bilim Yayınevi
- Güneş, F. (2002). Ders kitaplarının incelenmesi. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güneş, F. (2013). Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11, 603-637.
- Kagan, M. (1952). Güzellik bilimi olarak estetik ve sanat. (Aziz Çalışlar, Çev.) Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kantar, D. (2004). Tür üzerine bir tanımlama denemesi. Dil Dergisi,123, 7-18.
- Karakuş, N. (2010). Türkçe öğretiminde kaynak metinlerin temalara uygunluğu yönünden değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keçik, İ. Uzun, L. (2004). Türkçe sözlü ve yazılı anlatım. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Kırbaş, A. Orhan, S. Topal, Y. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki görsel öğelere öğretmen görüşlerinden hareketle eleştirel bir bakış. Turkish Studies, 7(4), 2225-2235.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(1), 594-626.
- MEB. (2017). 5.sınıf Türkçe ders kitabı. Ankara: MEB Yayınları (1.Baskı).
- Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Taslak Öğretim Programı, <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201783142827263-turkce.pdf> (Erişim Tarihi: 24.10.2017).
- Pilav, S. Oğuz, M. M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 16-30.
- Sever, S.(2003). Çocuk ve edebiyat, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Solak, M. Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(9), 444-453.
- Şahin, D. Bayramoğlu, C. D. (2016). 2015 Türkçe öğretim programının metin tür ve tema seçimi bakımından değerlendirilmesi. Turkish Studies, 11(3), 2095-2130.

- Temizyürek, F. Delican, B. (2016). İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(3), 842-856.
- Uzuner, S. Aktaş, E. ve Albayrak, L.(2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. TÜBAR, XXVII, 721-733.
- Yalçın, C. (1989). Edebiyat terimleri sözlüğü. Ankara: Yalçın Emel Yayınları.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. Korkmaz, C. (2016). İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(36), 33-46.